

УДК [159.9:351.74](477)

Ольга Вікторівна ГОРБАЧОВА,

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6296-736X>;*

Оксана Володимирівна ПЛАТКОВСЬКА,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ*

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Безпека в людському суспільстві сприймається як благо та найвища гуманна цінність. Нагальні ризики економічного, політичного, соціального, природного та іншого характеру загрожують публічній безпеці і порядку, а в деяких випадках й національній безпеці держави загалом, що потребує створення наукового підґрунтя забезпечення публічної безпеки і порядку, яке відповідає викликам сьогодення. Питанням забезпечення публічної (громадської) безпеки присвячені доробки В. Авер'янова, М. Ануфрієва, О. Бандурки, Ю. Битяка, С. Жили, І. Зозулі, Д. Мулявки, О. Подоляки, С. Стеценка, В. Фатхутдінова та інших учених. Але основні акценти авторів зверненні до аналізу категорій публічної безпеки і порядку як об'єктів правової охорони. Дотепер мало дослідженою й практично не представленою у сучасній спеціальній літературі залишається ця сфера поліцейської діяльності у термінах психології безпеки.

Загалом психологія безпеки – це відносно молода галузь психологічної науки, яка вивчає соціопсихологічні явища та процеси, що виникають у ситуації небезпеки. Вона сформувалася на перетині дисциплін: загальної та соціальної психології, психології та психофізіології праці, екстремальної психології, екологічної психології, а також загальної теорії безпеки, соціології, психіатрії тощо. У тлумачних словниках «безпека» (від лат. *securitas*) визначається як свобода від страху і від ворожого стороннього впливу. М. Зеленков наголошує, що «безпека як стан збереження, надійності припускає підтримку певного балансу між негативною взаємодією на суб'єкт його навколишнього середовища і здатністю суб'єкта подолати цей вплив або власними ресурсами, або за допомогою відповідних спеціально для цього створених органів або механізмів» [1]. Отже, психологічні аспекти забезпечення публічної безпеки й порядку мають два спрямування: 1) психологія безпеки у системі «людина – середовище існування»; 2) психологія забезпечення публічної безпеки та порядку уповноваженими суб'єктами, зокрема поліцією як провідним з них у цій сфері.

Психологічна безпека середовища – це стан середовища, вільний від загроз природного, соціального або техногенного характеру, що сприяє задоволенню основних потреб людей у процесі їх життєдіяльності. Є. Ільїн вказує, що під небезпекою мають на увазі як сам шкідливий фактор (джерело небезпеки), так і можливість (ймовірність) звернення в перспективі несприятливого результату для кого-небудь або чого-небудь [2, с. 13]. Загалом можна виділити наступні види небезпеки: 1) потенційна небезпека – виражається в розумінні індивідом загроз, що виходять від стану об'єктів навколишнього середовища або людей з асоціальною поведінкою, з проявами рис характеру агресивності, жорстокості, грубості тощо; 2) уявна небезпека – розкривається в тому, що реально загроза відсутня, але у конкретної людини створений вигаданий образ небезпечної ситуації і відповідний цьому образу план дій; 3) спровокована небезпека – характеризується віктимною поведінкою жертви; 4) реальна небезпека – проявляється у вигляді об'єктивно існуючої загрози фізичному або психічному здоров'ю людини. Небезпека, таким чином, виступає як властивість системи, що включає в себе потенційних жертв і загроз для них. В свою чергу, психологічна безпека особистості проявляється в її здатності зберігати стійкість в середовищі з певними параметрами, у тому числі і з психотравмуючої впливами, в опорності деструктивним внутрішнім і зовнішнім впливам.

Публічна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів об'єктів безпеки (особистості, суспільства, держави) від загроз і небезпек соціального, природного або техногенного генезису, а також здатність суб'єктів забезпечення безпеки приймати заходи щодо попередження їх виникнення та усунення негативних наслідків шляхом встановлення, реалізації та дотримання

правових норм. Законодавством визначено Національну поліцію України як центральний орган виконавчої влади, що служить суспільству шляхом надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, а отже, є провідним суб'єктом такої діяльності. Загалом усі поліцейські повноваження повністю або частково спрямовані на забезпечення публічної безпеки в широкому розумінні цього поняття, тобто створення таких умов, за яких громадяни будуть не тільки захищені від протиправних посягань та інших видів небезпек (стихійних лих, надзвичайних станів тощо), а й зможуть на належному рівні реалізовувати свої права.

З іншого боку, небезпека (як статистична ймовірність настання певних негативних наслідків) та ризик (як суб'єктивне уявлення людини про ймовірність настання небажаних для неї наслідків) – невід'ємні складові професійної діяльності працівників поліції, що обумовлює потребу належного психологічного супроводу діяльності інституту поліції. Він має бути спрямований не тільки на підвищення її ефективності (знання форм, методів і засобів професійної психології, змісту та сфери застосування спеціальних психологічних знань в процесі виконання завдань з охорони публічного порядку, психологічних технологій та закономірностей професійного спілкування у психологічно складних й напружених ситуаціях забезпечення публічної безпеки, методичних засад й технологій підтримання особистої безпеки тощо), а й розвиток особистості її суб'єкта (самовдосконалення й розвиток професійно значущих якостей, вміння планувати та здійснювати професійну діяльність з охорони публічного порядку, володіти методами візуальної психодіагностики, навичками діагностики поведінки особи, яка знаходиться у небезпечному або зміненому стані, прийомами психологічного впливу та навичками взаємодії з об'єктами професійної діяльності тощо). Перший напрям – спрямований на створення належних психологічних умов діяльності інституту поліції, його підрозділів, служб та персоналу, забезпечення ефективного використання наявних сил і засобів; другий – поширюється на сферу психологічної безпеки особистості працівника поліції.

За таких обставин особливої актуальності набуває завдання подальшого аналізу практики діяльності Національної поліції, її окремих підрозділів й працівників, діяльність яких, зокрема, спрямована на забезпечення публічної безпеки і порядку, вивчення впливу умов професійного середовища на їх психіку, що дозволить удосконалити методологію й методи їх психологічної підготовки, оптимізувати механізм виявлення й профілактики психічних захворювань, визначити ефективні шляхи професійної мотивації й підвищення рівня відповідальності при командній формі організації охорони порядку і безпеки на закріпленій ділянці тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Соціально-психологічні проблеми безпеки людини. URL: http://stud.com.ua/25091/psihologiya/sotsialno_psihologichni_problemi_bezpeki_lyudini (дата звернення: 08.11.2017).
2. Ильин Е. П. Психология риска. СПб. : Питер, 2012. 267 с.

Одержано 09.11.2017

УДК 159.9

Наталія Олександрівна ГОРОБЕЦЬ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2731-9682>;*

Лариса Леонідівна ДВОРНІЧЕНКО,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри психології Сумського державного
педагогічного університету ім. А. С. Макаренка*

ПРОФЕСІЯ «ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ» ЯК ПРИМУС І ПОКЛИКАННЯ

Глобалізація безробіття на ринку інтелектуальної праці обумовлює дуже жорстку конкуренцію і, як наслідок, формування нового типу професіоналу – над професіоналу, тобто спеціаліста дуже високої компетентності, з одного боку, і спеціаліста у досить широкому спектрі питань, або фахівця високого рівня «на стику» професій, з іншого.